OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi9!

Čtenářské dílny na 2. stupni ZŠ: vzdělávací funkce a kurikulární ukotvení

Petra Fojtíková

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY, PdF MU
obor Jazyková a literární komunikace

Základní otázka k příspěvku

- Co se ve čtenářské dílně učí?

Samostatná četba je výchozím bodem, nikoliv automatickou zárukou literárního učení.

ČTENÁŘSTVÍ

Vztah ke knihám, návyky, identita a autonomie

POROZUMĚNÍ

Strategie, vyvozování, metakognice a reflexe

LITERÁRNÍ UČENÍ

Interpretace, argumentace a práce s dílem

OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi9!

Výzkumné východisko

01 KVANTITATIVNÍ FÁZE

Online dotazníkové šetření mezi učiteli ČJL v Jihomoravském kraji.

n = 124 respondentů
Sběr: únor–září 2025

Co, jak často a v jaké podobě?

02 NAVAZUJÍCÍ KVALITATIVNÍ FÁZE

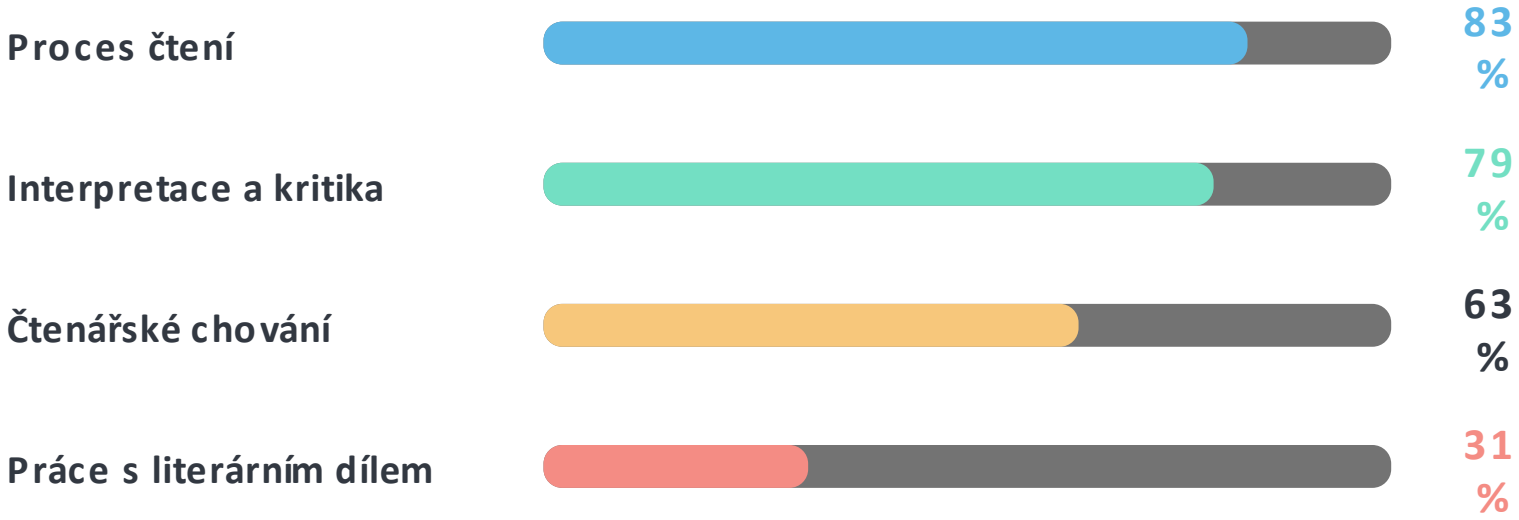
Polostrukturované rozhovory s učiteli vybranými z účastníků dotazníku.

Pedagogická rozhodnutí, významy, konkrétní postupy a podmínky.

Proč a za jakých okolností?

Explanační sekvenční smíšený design; rozhovory prohlubují interpretaci dotazníkových zjištění.

Jaké oblasti podle učitelů dílny rozvíjejí?

Deklarované oblasti rozvoje; odpovědi učitelů nelze zaměňovat s přímým měřením kompetencí žáků.

Metodická pestrost ≠ systematický rozvoj

Čtení s předvídáním	77 %
Brainstorming	70 %
Pětilístek	69 %
Rybí kost	45 %
Podvojný deník	41 %

CO OBJASNILY ROZHOVORY

Samotná přítomnost metody neukazuje hloubku učení. Rozhoduje její vazba na cíl, modelování, samostatnou četbu a navazující reflexi.

Metody jsou deklarované v dotazníku; výklad jejich použití vychází z kvalitativní syntézy.

Kurikulární napětí: pravidelnost vs. formální ukotvení

68 %

Učitelů zařazuje čtenářské dílny alespoň jednou měsíčně.

39 %

Uvádí explicitní ukotvení ve ŠVP nebo tematickém plánu.

Kvalitativní interpretace

Pravidelnost může existovat bez zápisu, avšak více závisí na konkrétním učiteli.

Nepřítomnost formálního zápisu sama o sobě neprokazuje nesystematickou výuku.

Co ukázala kvalitativní fáze?

PODPOROVANÁ AUTONOMIE

Žákovská volba probíhá v rámci nabídky a cílené učitelské podpory.

ROLE UČITELE

Učitel střídá roli čtenáře, průvodce, pozorovatele i interpretační opory.

EVIDENCE UČENÍ

Časté je neformální pozorování; méně systematické dlouhodobé zachycování pokroku.

SMYSL DÍLEN

Stejný název skrývá různé dominantní vzdělávací cíle a vazby na literární výuku.

Model 1: vrstvy vzdělávacích funkcí

BUDOVÁNÍ ČTENÁŘE

Motivace
Čtenářská identita
Návyky a kultura
Vlastní volba

ROZVOJ POROZUMĚNÍ

Čtenářské strategie
Metakognice
Vyvozování významu
Reflexe

LITERÁRNÍ GRAMOTNOST

Interpretace
Argumentace
Práce s kategoriemi
Literární komunikace

Vrstvy se prolínají; nejde o empiricky ověřenou vývojovou posloupnost žáků.

Model 2: tři způsoby kurikulárního využití

AUTONOMNÍ

Četba jako svébytná zkušenost

Hlavní akcent: čtenářství, vztah ke knihám, sdílení

ANTICIPAČNÍ

Četba otevírá otázku či téma pro další výuku

Most mezi zkušeností a literárním učivem

INTEGRAČNÍ

Četba je přímým materiálem literárního poznávání

Interpretace, tvrzení a textové doklady

Anticipační způsob je autorským didaktickým návrhem, nikoliv kategorií přímo identifikovanou kódováním.

Co z toho vyplývá pro literární výchovu?

1. Formulovat vzdělávací cíl konkrétní dílny i celé sekvence
2. Zachovat čas na souvislou, osobně smysluplnou četbu
3. Cíleně modelovat strategie a interpretační uvažování
4. Navázat čtenářské zkušenosti na další literární výuku
5. Sbírat přiměřené doklady o učení a posilovat podporu školy

Seznam literatury

Použitá literatura

1. ATWELL, N. (1987). In the middle: Writing, reading, and learning with adolescents. Heinemann.
2. CALKINS, L. (2001). The art of teaching reading. Longman.
3. HARVEY, S., & GOUDVIS, A. (2017). Strategies that work: Teaching comprehension for understanding and engagement (3rd ed.). Stenhouse Publishers.
4. HNÍK, O. (2021). Didaktika literatury: Výzvy oboru: Od textů umělecké povahy k didaktice estetickovýchovného oboru (2. vyd.). Karolinum.
5. LEDERBUCHOVÁ, L. (2010). Literatura ve škole: Četba žáka a didaktická interpretace uměleckého textu v literární výchově na 2. stupni základní školy a v odpovídajících ročnících víceletého gymnázia. Západočeská univerzita v Plzni.
6. NAKLÁDALOVÁ, T., & ŠTĚPÁNOVÁ, P. (2023). S knihou do školy: Jak na pravidelnou dílnu čtení na 2. stupni základní školy. Nová škola.
7. ŠAFRÁNKOVÁ, K., & ŠLAPAL, M. (2017). Dílna čtení: Principy a zkušenosti z programu RWCT. Kritické myšlení.
8. ŠLAPAL, M., KOŠŤÁLOVÁ, H., HAUSENBLAS, O., et al. (2012). Metodika rozvoje čtenářství a čtenářské gramotnosti. KVIC.

Kurikulární dokument

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÝ INSTITUT ČR. (2025). Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani

- Zdroj empirických dat a konceptuálních modelů: vlastní disertační výzkum autorky (kvantitativní a kvalitativní fáze).